

“YUSUF,,LAR VE “MENOFİS,,LER EVRENİNDEN

Engin KARADENİZ

«Yusuf»lar gaddardır, firavunlar gibi. Ama manda yürekli! «Menofis»ler emekçilerin simgesidir. Bir de «Züleyha»lar vardır, kapitalist toplum düzeninde ekonomik çarkı dişilikleri ile döndüren.. «Züleyha» kadındır. «Yusuf»lar kadıncıl, kadınlara düşkün, kadın düşkünlüdür de.. «Kadının Fendi Züleyha»lar, kadıncık ya da kadın kadıncık değildir! «Menofis»ler kadını «Menofis»ce ister.. Nâzım'cal.

Çağrışım bu ya, «Yolcu»yu Gen - Ar'dan izlemiştim. «İnek», Bulvar Tiyatrosu'na sergilenmişti yanılmıyordum. Beş altı yıl önce, «Ferhat ile Şirin»in sergilendiği yıllar, Başkent'e gelmiştim. O gün bugün bu saygın ozanın sergilenmemiş bir sahne yazısını bekleyenler arasındayım. Çağdaş Sahne gerçekleştirdi bunu sağlıklıca..

Doğru söylemek gerekirse, «Yusuf ile Menofis»i Çağdaş Sahne'de bu doruk düzeyde beklemiyordum! Şaşırtıcı, umut ve kıvanç verici bir olay oldu bu.

Viktor Georgiev'e Sofya'da Çağdaş Sahne'yi anlatmışım. Georgiev, Sofya Gençlik Tiyatrosu Genel Direktörü. Yıllarca oyuncu ve yönetmen olarak çalışmış bir sahne adamı. Ne yazık ki, söylemiş «Yusuf ile Menofis»i göremediğim bir döneme raslamıştı. Oyunu nasıl bulduğum yolunda sorulan sorulara yanıt veremedim ol nedenle..

«Nasıl olur da Nâzım Hikmet, Aziz Nesin gibi yazarların oyunları konservatuar eğitimi görmemiş kişilerin ellerinde yorumlanır» denli sorularla sık sık Varna'da, özellikle Sofya'da karşılaştım durdum. Neysel!

Özü zedeledim

«Yusuf ile Menofis»i geç izledim. Bu gecikme oyunun oturması için yeterli sayılabilecek bir süre. Çok şey yazılmış, çizilmiş oyun üstüne. «Önce» yazarlardan Günay Akarsu'nun düşüncelerine kesinleş katıldığını belirtmem gerek. Akarsu'nun Türk tiyatrosunda «kesin zıtlasmalar» yargısı öylesine doğru. Eskimişliklerini yad siyanlarla ilerici - devrimci toplulukların sürütüşmesinden kimin kazançlı çıkacağı artık açık! Akarsu'nun dediği gibi sahne seyircisindeki bilinçlenme «göz boyamaları» çoktan aştı, bu gerçek. Seyirci, izleyen hangi tiyatroya gideceğinin seçimini çoktan yaptı.

«Özel» bir tiyatronun, «gizel salonu»nu beğenerek yazıya başlayan bir ikinci yazı dışında, okuduğum ü-

çüncü yazı Hasan Hüseyin Korkmazgil'indi. Korkmazgil, oyunu biraz «asık çehreli» görmek istemiş. Öfkeli bir ozan görüşü! Lirik - dramatik Nâzım'ca dizelere koşut gülünçlü öğeleri, «yoruma ters düşüyor» diye değerlendirmiş. Bir görüştür, tartışılabilir. Şunu söylemekle yetinelim: «Asık çehreli» demek, bildiri aşısı, seyirci ile oyun - oyuncu iletişiminde geç tutar. Yılmaz Onay da belki bunu düşünmüş. Gülünçlü öğelere sık sık yer vermiş. Bu sulandırılma değil. Kaldı ki, devrimci tiyatro «asık suratlı» olmak zorunda değil!

Örnek vermek gerekirse. «Firavun» Teoman Özer'in «sırıtk» kompozisyonu bu iletişim, yani izleyenle oyun-oyuncu iletişimini kolay sağlıyor, figürün kişiliğini seyirciye anında iletiyor. Asla grotesk düşmüyor, oyunun genel temposuna böylesi bir «Firavun...» Gülşen Gergin-koç yerine «İkinci Kadını» çizen Cevza Şipal da öyle v. b.

Özü zedeledim dramatik yapıyı ustaca ekip'leştirmiş Çağdaş Sahne çalışanları. Bu aşta Bertolt Brecht'i çok iyi bildiğine inandığım Yılmaz Onay'ın tuzu büyük! Onay'ın öncelerdeki çalışmalarına da yabancı değilim. Vecdi Sayar - ve Sinan Çetin - gibi ekonomik dekor giysi alanında yetenekli genç kuşak çalışanları bilmez, tanımazlardan da değilim.

İlk kez sahneleniyor

«Yusuf ile Menofis» ilk kez ramp ışıklarına çıkıyor Türkiye'de. Bu büyük ozanın, sahne yazıları da her türlü tartışmaya açık. Ozan olduğunca, sahne yazarı olduğu konusu bugüne dek «tabulaştırılmış, tartışılmaz olmuş bazı çevrelerde. Bir «İnek», bir «Ferhat ile Şirin», bir «Kafatası» ya da «Ölü Evi», ozan Nâzım'ın dizelerindeki güçlü taşır ölçüde sahne yazılarıdır kuşkusuz. «Unutulan Adam»ın, Nâzım Hikmet'i sahne yazarı olarak da «unutulmaz» yaptığı yolunda konuşan Bulgar sahne adamları tanıdım!

Bilinçlendirici devrimci tiyatrolar ülkemizde - çokluk - didaktik görevlerini yerlerine getirme uğraşında «ajitasyon»u yeğliyorlar. Bol keseden slogan saplantısı ile sürçüyor, ereklelerinden sapıyor ve sarkıyorlar. Bu dalgayı pupa yelken katılan örnekler var! AST, şimdilerde bu dengeyi kurdu. Dostlar Tiyatrosu da bu alanda tutarlı bir topluluk. Kuşkusuz bu konuda bir de Çağdaş Sahne'yi kazandık.

Biraz budanmalı

Didaktik dengeli dramaturgi çalışması ile sağlıklı

bir sahne düzeni çıkmış ortaya. Yalnız, «Yusuf ile Menofis»te prolog biraz budanmalı. «Epo» gibi sıkıcı oluyor prolog, izleyenin oyuna kavuşmasına dek! Özellikle bu budanma Nâzım'ca dizelerin tümtü - tiyatro şiir okuma saati olmadığına göre - çok eli açık serpiş tirmek yerine oyunun epiko - dramatik ağını güçlen direcek dizeler vinelenerek gerçekleştirilebilir.

Yılmaz Onay çok olumlu olduğunca yalın ve «gizli» koreografi denemiş adeta.. Taş duvar işçilerinin duvar örme motifini doyulmaz ölçüde vurucuydu. Hele «Koro nun, handilyse Latin devrimcilerine özgü gitar (Ferha Livanelioğlu) ve flüt (Atilla Çaydere) desteğinde anı temayı bütünülediği de kuşkusuz doğru bir yargı olur. Böylece, «çalımlı» olmak yerine valin ama «alımlı» müziği ile bir müzikal oyun gerçekleşmiş Çağdaş Sahne'de işçilerin müzikal ritmik çekiç sallayışları sanırız Mak sut Gökse - Yılmaz Onay ikilisinin ortak bulgusu.. Müzik yönetmeni Maksut Gökse'yu esenleriz!

Sahne kurgusunda

Çağdaş Sahne çalışanları amatör ruhlu profesyonel oyuncular. «Yusuf ile Menofis»i emek verdikleri dramaturgi çalışması sonucu beceri ile kotarmışlar. Sahne kurgusunda beyin Yılmaz Onay.. Oyuncu ekseninde «Yusuf» Köksal Engür, «Menofis» İhsan Şanıvar ve «Züleyha» Berin Ötenel üçgeni var. Köksal Engür henüz «Yusuf» değil belki. Giderek «Yusuf»a ulaşacak. «Menofis» İhsan Şanıvar, geçen yıl Oyuncular Birliği'nde sergilediği «Puntilla Ağa ile Uşağı Matti»deki çizgisini düşürmüyor. Aynı oyunda tanıdığım Berin Ötenel, bu ke «Züleyha»yı çiziyor. Temiz diksiyonu, doğaçtan prozodisi ile ilgi derliyor Berin Ötenel. Bir operet sanatçısı gibi tümceleri anlaşılır, ses tonu sık! Alt - figürlerin desteği ile Çağdaş Sahne'de bir takım oyunu gerçekleşmiş..

Boynumuzun borcu

Oyunu oturmadan izleyenlere, yeniden izlemelerini salık vermek boynumuzun borcu! Özellikle Devlet Tiyatroları'nın «sadık» izleyicilerini uykudan uyandıracak bir oyun «Yusuf ile Menofis..» Çağdaş Sahne'de, Nâzım'ca «Yusuf»lar ve «Menofis»ler evreninde bu çirkir savaşı kimlerin kazanacağını bellek gerek.. Gadda firavunlara çanak tutan manda yürekli «Yusuf»lar el bet bir gün «Menofis»lere yenilecekler.. İşte «Yusuf ile Menofis»in güncel özü!